

НАСИЉЕ У АДОЛЕСЦЕНТСКИМ ПАРТНЕРСКИМ ВЕЗАМА

Аутор: доц. др Ивана Јанковић

-рецензија-

Монографија *Насиље у адолесцентским партнерским везама* представља драгоцен научни допринос теми која није довољно заступљена у научним публикацијама у Србији, а опет је с друге стране изузетно важна за расветљавање феномена вршњачког насиља, који је, рекло би се, централна тема од које полазимо при превенцији насиља у школама. С друге стране проблеми породичног насиља, корени повишене толеранције на различите видове насилног понашања међу одраслим партнерима, воде нас у правцу истраживања насиља у раним партнерским релацијама из периода адолесценције. Ауторка овог рукописа трага за подацима, истраживањима и теоријским оквиром, који би указивали који то чиниоци из друштвеног окружења, које психолошке диспозиције или развојне карактеристике адолесцената иду на руку ескалације насиља у блиским партнерским везама. Такође настоји да прикаже разноврсне програме превенције партнерског насиља, факторе ризика и протективне факторе, законску регулативу и истраживања у Србији, као и свој истраживачки допринос овом проблему. Ове теме су брижљиво систематизоване у 10 поглавља, која чине логички повезану целину. Посебна предност рукописа јесте богата библиографија, преко 400 наведених референци. Обиље података бројних иностраних истраживања, као и метаанализа, који су некада и потивречни, ауторка је успела да интегрише у питак и занимљив текст указујући на најзначајније дилеме, које су досадашња истраживања оставила.

У првом поглављу ауторка разматра основне карактеристике адолесценције, истичући да је успостављење првих романтичних односа једна од најважнијих окупација у том периоду. Прва заљубљивања и разочарања доводе то болних фрустрација и сукоба. Разматрајући конфликте у партнерским односима, дато је поређење у начину разрешавања конфликта између момака и девојака и констатација да некада начин разрешавања конфликта може водити насилном понашању.

У наставку монографије, ауторка нас упознаје са одређењем значења насиља у партнерским везама адолесцената, разматрајући различите облике насиља и њихове манифестације, истичући и специфичност релационог насиља за овај узрасни период. Разматрајући преваленцију овог облика насиља, ауторка најпре упозорава на тешкоће у поређењу резултата преваленције насиља добијених у различитим истраживањима, и сходно томе, наводи резултате добијене у различитим студијама, узимајући као репрезенте метааналитичке студије спроведене у Северној Америци и Европи. Затим представља податке из земаља у окружењу Републике Србије.

Поглавље: Теоријска објашњења насиља у партнерским везама садржи кратак осврт на релевантне теорије. Ауторка описује седам теоријских становишта: теорију социјалног учења, позадински/ситуациони модел, теорију везивања, теорију породичног система, феминистичку теорију, индивидуалне особине/типологије и контекстуални модел.

Затим се у тексту монографије представљају ризико и протективни фактори у вези са насиљем у адолесцентским партнерским везама. Разматрајући одвојено ризико факторе који су релевантни за чињење и доживљавање партнерског насиља, ауторка констатује да су у истраживањима највише заступљени фактори који потичу са индивидуалног нивоа, а најмање из макронивоа. У домену микронивоа, посебна пажња је усмерена на факторе који потичу из породичног и вршњачког контекста.

Последице партнерског насиља у адолесцентским везама могу се груписати на последице по физичко здравље, последице у домену менталног здравља и психичког функционисања, ризична понашања и насиље рађа насиље. Посебан допринос овог дела монографије огледа се у анализи последица насиља утврђеним и квантитативним и квалитативним истраживањима.

У поглављу програми превенције адолесцентског партнерског насиља ауторка се бави анализом девет различитих програма превенције и резултатима њихове евалуације. Осим тога разматра циљеве анализираних програма, као и тематске садржаје радионица посвећених остваривању задатих циљева. Такође, анализом програма ауторка указује на различите нивое деловања приказаних програма превенције.

Свакако незаобилазна тема када је реч о насиљу јесте и насиље у партнерским везама у дигиталном окружењу. У овом поглављу ауторка издваја особености партнерског насиља које се дешава у дигиталном окружењу, наводећи специфичне облике оваквог насиља, преваленцију и родне разлике у погледу одређених облика дигиталног партнерског насиља. Ауторка разматра и карактеристике дигиталног окружења због којих овај облик насиља има потенцијала да се дуго одржава и изазове озбиљне последице по жртву насиља. У циљу бољег разумевања последица овог облика насиља приказано је и неколико квалитативних истраживања у којима су и жртве и починиоци насиља извештавали о доживљеним последицама насиља.

Надаље, ауторка разматра адолесцентско партнерско насиље у српском социоклтурном контексту. Најпре се усмерава на анализу генезе значења партнерског насиља у законима Републике Србије, показујући тако конструкционистичку природу самог феномена. Анализом постојећих закона, ауторка указује да се значење насиља у породици и партнерског насиља мењало током времена усложњавањем облика и последица насиља који су препознати у законима. Након тога, ауторка даје преглед постојећих истраживања о адолесцентском партнерском насиљу и закључује да је мало емпиријских истраживања овог проблема на простору Републике Србије. У завршном делу овог поглавља, ауторка даје преглед сопственог истраживања о насиљу у адолесцентским везама на узорку средњошколаца и закључује да постоје различити модели за предвиђање партнерског насиља на подзорцима младића и девојака.

У деветом поглављу на темељу анализираних програма превенције, као и на основу резултата сопственог истраживања, на систематичан начин дате су препоруке за превенцију насиља у адолесцентским партнерским везама. Ауторка закључује да је у превенцији насиља потребно заузети системски приступ, усмеравајући превентивне мере на промену друштвених схватања и вредности, које иду на руку ескалацији насиља, као и на превенцију

ризико фактора, који потичу из локалне заједнице, школског система, вршњачке групе, породице и самог појединца.

У завршном делу монографије ауторка скреће пажњу на одрживост насиља у партнерском односу с обзиром на то да је насиље у адолесцентским партнерским везама један од ризико фактора за насиље и у одраслом добу. С тим у вези истиче важност превентивног деловања, како би круг насиља био заустављен.

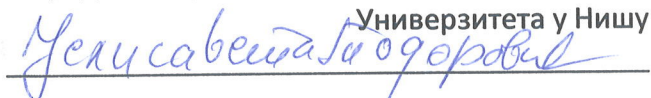
Да ли ће превентивни програми заживети? Ко ће бити носиоци ових програма? Колико ће бити делотворни? Ова питања захтевају стратешка документа и подршку образовног, здравственог, правосудног и система социјалне заштите.

На крају овог кратког осврта на монографију др Иване Јанковић, могу да истакнем да је њена посебна вредност што осветљава адолесцентске партнерске релације из једног новог угла о коме се мало говорило. Романтичне везе у адолесценцији сматране су изазовом за појаву ризичног сексуалног понашања, а о демонстрацији силе у блиским партнерским релацијама у адолесценцији, као ризико фактору за одрживост насиља и у одраслом добу, нити се говорило, нити се неко посебно бавио у Републици Србији. То је посебан разлог зашто са великим задовољством препоручујем да се монографија публикује и очекујем да ће имати значајан утицај на популаризацију овог проблема у науци и пракси превенције партнерског, дигиталног и вршњачког насиља.

Рецензент:

Проф. др Јелисавета Тодоровић,
редовни професор Филозофског факултета

Универзитета у Нишу



21.1.2023. у Нишу